

Силабус
навчальної дисципліни
Логопедія
2020-2021 навчальний рік

Освітня програма «Логопедія. Спеціальна психологія»
Спеціальність 016 Спеціальна освіта
Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка
Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Викладач (і)	Линдіна Євгенія Юріївна
Посилання на сайт	http://bdpu.org/faculties/fdssso/structure-fdssso/kaf-psychology/composition-kaf-psychology/lyndina/
Контактний тел.	+380502203014
Е-mail викладача:	evgeniyalyndina.bgpu@gmail.com
Графік консультацій	вівторок 13.00

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Звітність
3/90	16	14	60	екзамен

Семестр: осінній/весняний

Мова навчання: українська

Ключові слова: логопедія, ринолалія, незрощення, тверде та м'яке піднебіння, назальний відтінок голосу, ринофонія, відкрита ринолалія.

Мета курсу: озброєння здобувачів вищої освіти загальними та спеціальними компетентностями, формування уявлень про структуру порушеного мовленнєвого розвитку, про засоби попередження, виявлення та усунення різних мовленнєвих порушень у дітей та дорослих, що забезпечують повноцінний загальний особистісний розвиток, їх подальше успішне навчання та освіти.

Предмет курсу - процес корекції мовленнєвих порушень.

Компетентності та програмні результати навчання:

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні набути таких **компетентностей**:

ЗК-3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК-8. Здатність працювати в команді.

ЗК-9. Здатність до міжособистісної взаємодії.

СК-1. Усвідомлення сучасних концепцій і теорій функціонування, обмеження життєдіяльності, розвитку, навчання, виховання і соціалізації осіб з особливими освітніми потребами.

СК-2. Здатність до аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду становлення і розвитку спеціальної та інклюзивної освіти.

СК-3. Здатність застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності.

СК-4. Здатність планувати та організовувати освітньо-корекційну роботу з урахуванням структури та особливостей порушення (інтелекту, мовлення, слуху, зору, опорно-рухових функцій тощо), актуального стану та потенційних можливостей осіб із особливими освітніми потребами.

СК-7. Здатність дотримуватися вимог до організації корекційно-розвивального освітнього середовища.

СК-8. Готовність до діагностико-консультативної діяльності.

Результати навчання:

РН1. Знати сучасні теоретичні основи спеціальної освіти відповідно до спеціалізації, застосовувати методи теоретичного та експериментального дослідження у професійній діяльності, релевантні статистичні методи обробки отриманої інформації, узагальнювати результати дослідження.

РН2. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування конкретних задач спеціальної та інклюзивної освіти.

РН3. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності у контексті професійних завдань.

РН4. Застосовувати для розв'язування складних задач спеціальної освіти сучасні методи діагностики психофізичного розвитку дітей, критично оцінювати достовірність одержаних результатів оцінювання, з'ясувати на основі їх інтерпретації особливі освітні потреби дітей.

РН5. Розуміти принципи, методи, форми та сутність організації освітньо-корекційного процесу в різних типах закладів.

РН6. Планувати освітньо-корекційну роботу на основі результатів психолого-педагогічної діагностики осіб з особливими освітніми потребами з врахуванням їхніх вікових та індивідуально-типологічних відмінностей.

РН7. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами у професійному середовищі, володіти фаховою термінологією та професійним дискурсом.

РН8. Організовувати і здійснювати психолого-педагогічне вивчення дітей з особливостями психофізичного розвитку, діагностико-консультативну діяльність.

РН10. Здійснювати спостереження за дітьми з психофізичними

порушеннями (інтелекту, мовлення, зору, слуху, опорно-рухових функцій тощо), реалізовувати корекційно-педагогічну роботу з урахуванням їхніх психофізичних, вікових особливостей, індивідуальних освітніх потреб, можливостей та здібностей.

РН11. Застосовувати у професійній діяльності знання про методики, технології, форми і засоби реабілітації та корекційно-розвивального навчання дітей з особливими освітніми потребами.

РН12. Аргументувати, планувати та надавати психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (допомогу) відповідно до рівня розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності дитини з особливими освітніми потребами.

РН16. Приймати обґрунтовані рішення з урахуванням цілей, ресурсних і законодавчих обмежень, ціннісних орієнтирів.

Зміст курсу:

Змістовий модуль 11. Ринопалія у систематиці порушень мовленнєвого розвитку.

Тема 21. Етіологія та класифікація ринопалії.

Історія вивчення проблеми ринопалії. Ринопалія у систематиці порушень мовленнєвого розвитку. Подолання ринопалії у логопедичній практиці. Загальні положення корекційної роботи при ринопалії за системою Г. Гутцмана. Ортофонічний метод постановки голосу у дітей з гугнявістю за системою французької логопедичної школи. Медична допомога дітям з ринопалією.

Умови формування вимовної складової в нормі та при ринопалії: будова і функція піднебінно-глоткового змикання: звуковимова і баланс резонування голосу. Визначення, форми ринопалії: відкрита, закрита та мішана. Причини виникнення ринопалії.

Тема 22. Характеристика відкритої ринопалії.

Загальна характеристика відкритої ринопалії. Комплекс симптомів відкритої ринопалії за А. Іпполітовою. Класифікація вроджених розщеплень губи та піднебіння. Етіологія розщеплень губи та піднебіння: спадково зумовлені (моногенні природжені вади розвитку, хромосомні синдроми); незрощення, пов'язані із впливом середовища; незрощення мультифакторної природи. Структура дефекту при уроджених розщелинах губи та піднебіння: порушення харчування; порушення дихання; порушення слуху; порушення взаємодії органів апарату артикуляції; особливості звуковимови. Вплив уроджених розщеплень губи та піднебіння на психофізичний розвиток дитини.

Первинні порушення в структурі мовленнєвого дефекту при ринопалії. Патологічний стан артикуляційного апарату. Порушення дихальної та голосової функції. Особливості формування звуковимови дітей з ринопалією. Вторинні

порушення в структурі мовленнєвого дефекту при ринолалії: фонематичні та лексико-граматичні порушення.

Змістовий модуль 12. Дослідження мовленнєвого та психічного розвитку дітей із відкритою ринолалією.

Тема 23. Методика комплексної діагностики стану мовленнєвого та психічного розвитку дітей із відкритою ринолалією.

Підготовчий етап. Клінічний скрінінг. Основний етап. Фонологічний блок: обстеження загальної та дрібної моторики, дрібних рухів та дій, мімічної мускулатури, будови та функцій артикуляційного апарату, артикуляційної моторики та кінетики, дихальної функції, особливостей голосової функції, звуковимови, сформованості звуко-складової структури слова. Обстеження лексичної та граматичної складової мовлення. Дослідження стану фонематичних процесів. Дослідження підсистеми програмування та інтерпретації мовленнєвих актів.

Тема 24. Доопераційна робота при уроджених незрощеннях твердого і м'якого піднебіння.

Огляд сучасних методик корекційно-розвивальної роботи з дітьми із вродженою відкритою ринолалією. Основні принципи логопедичної роботи при відкритій ринолалії. Завдання та зміст логопедичної роботи в доопераційний період: підготовчий та основний періоди доопераційного логопедичного впливу (за А. Іпполітовою). Особливості корекційного впливу при відкритій ринолалії в доопераційний період за І. Єрмаковою. Мета, етапи, основні завдання корекційної роботи.

Змістовий модуль 13. Післяопераційна робота при уроджених незрощеннях твердого і м'якого піднебіння.

Тема 25. Післяопераційна робота при уроджених незрощеннях твердого і м'якого піднебіння.

Зміст логопедичних занять за методикою А. Іпполітової. Вимоги до складання індивідуального плану роботи при корекції ринолалії. Корекція мовлення у дітей та підлітків з уродженими розщелинами піднебіння за методикою І. Єрмакової: створення бази для розвитку мовлення (підготовка піднебінної завіси до зімкнення; попередження дистрофії м'язів глотки, створення передумов для правильної звуковимови; розвиток правильного дихання; постановка голосних звуків; розвиток фонематичного слуху; виправлення вад звуковимови); розвиток рухливості піднебінної завіси (співи, ковтання, масаж, жувальна гімнастика, вимова голосних звуків); введення нових звуків у мовлення; автоматизація утворених навичок. Корекційна робота з усунення відкритої ринолалії за методикою Г. Соломатіної: загальні підходи та система роботи з розвитку орального праксису, розвитку артикуляційної моторики; формування ритмічної організації мовлення; розвитку кінетичної

організації мовлення; розвитку фонематичного сприймання; розвитку мовленнєвого дихання; корекції вимови звуків.

Тема 26. Технологія корекції звуковимови та голосу у дітей із відкритою ринолалією.

Антропофонічні та фонологічні ознаки патологічного звукоутворення при ринолалії. Робота над голосними звуками. Використання звуків-аналогів при корекції звуковимови у дітей з відкритою ринолалією. Прийоми постановки звуків [П],[П'],[Б],[Б']. Особливості патологічної вимови звуків [Т],[Т'],[Д],[Д']. Прийоми постановки звуків [К],[К'],[Г],[Г'], [Ф],[Ф'], Особливості корекції свистячих, шиплячих, сонорних звуків при відкритій ринолалії. Особливості введення звуків в мовлення.

Особливості корекції голосу при ринолалії: прийоми нормалізації тембру голосу; технологія дихальної гімнастики; методика використання вокальних вправ; відновлення рухової функції гортані при захворюваннях голосового апарату та виховання навичок правильного голосоведення.

Змістовий модуль 14. Сучасні підходи до виправлення мовленнєвих розладів у дітей з ринолалією.

Тема 27. Система комплексної корекції мовленнєвого та психічного розвитку дітей із ВНГП.

Сучасні дослідження вітчизняних науковців щодо питань корекції мовленнєвих порушень при ринолалії. Ефективність логопедичного навчання за раннього хірургічного відновлення піднебіння. Комплексна програма забезпечення диференційованої корекції психомовленнєвого розвитку осіб із ВНГП від народження до 18 років за С. Коноплястою: концептуально-стратегічний блок; організаційно-структурний блок; корекційно-технологічний блок; контрольню-оцінювальний блок. Сучасний стан проблеми реабілітації дітей з вродженими вадами розвитку обличчя та щелеп. Терміни та етапи проведення операції. Ефективність ранньої пластики піднебіння.

Тема 28. Закрита та мішана ринолалія.

Визначення, загальна характеристика, етіологія та механізми закритої ринолалії. Форми закритої ринолалії. Мішана ринолалія. Етіологія, патогенез та симптоматика. Особливості подолання закритої та мішаної форм ринолалії.

Змістовий модуль 15. Порушення голосу.

Тема 29. Загальні питання голосоутворення.

Фізіологія голосоутворення. Акустичні властивості голосу: висота, тембр, резонанс. Онтогенетичні показники розвитку голосу. Історичний аспект проблеми патології голосу і способів його виправлення. Сучасний стан проблеми. Розповсюдженість порушень голосу у дітей та підлітків.

Методи дослідження голосового апарату і голосової функції: клінічне обстеження голосового апарату; медичні методи дослідження: ларингоскопія,

рентгенографія, електроміографія; дослідження стану акустичних показників голосу; оцінка клініко-функціональних реакцій на дозоване навантаження; дослідження особливостей тонального слуху; логопедичне та психологічне обстеження.

Тема 30. Класифікація порушень голосу у дітей та підлітків.

Функціональні порушення голосу. Причини функціональних порушень голосу. Психогенна афонія. Гіпотонусна та гіпертонусна дисфонії. Спастична дисфонія. Фонастенія. Мутаційна дисфонія: подовжена, передчасна, пізня, вторинна, незавершена, стійкий фальцет. Функціональна афонія. Органічні порушення голосу. Причини органічних порушень голосу. Парези та паралічі гортані. Вузлику голосових складок. Гострий та хронічний ларингіт. Однобічна та двобічна хордектомії.

Змістовий модуль 16. Методики корекційної роботи при подоланні порушень голосу.

Тема 31. Методика корекційної роботи при функціональних порушеннях голосу.

Загальні положення корекційної роботи при усуненні порушень голосу. Етапи корекційної роботи при функціональних порушеннях голосу: раціональна психотерапія; постановка діафрагмального дихання та опори дихання; активізація нервово-м'язового апарату гортані спеціальними вправами; постановка голосу на зручній комфортній тональності; голосові вправи зі звуками [М], [Н]. функціональні тренування для розвитку сили, висоти, тембру голосу; закріплення отриманих навиків правильного голосоведіння.

Тема 32. Методика корекційної роботи при органічних порушеннях голосу. Методика корекційної роботи при органічних порушеннях голосу. Відновлення голосової функції при парезах та паралічах гортані. Відновлення голосової функції після видалення гортані. Профілактична робота з запобігання рецидивів голосової патології. Профілактика голосових розладів та гігієна голосу.

Методи навчання:

1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

1) за джерелом інформації:

- *словесні:* лекція із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій, семінари, пояснення, розповідь, бесіда;
- *наочні:* спостереження, ілюстрація, демонстрація;
- *практичні:* вправи.

2) за логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) за ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) за ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проектів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо), ретроспективний метод.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): курс складається з лекцій, практичних занять, самостійної та індивідуальної роботи. Заняття проводяться у формі бліц-опитувань, практичних вправ, висловлювання власної точки зору заохочується; нетерпимість до академічного плагіату.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: технічне (ноутбук, проектор); програмне (Moodle, репозитарій); наочність (презентації), логопедичні зонди, дидактичний матеріал.

Система оцінювання та вимоги: контроль за навчальною діяльністю здобувачів передбачає проводитися за допомогою усного опитування, виконання тестових та практичних завдань, самостійної й індивідуальної робіт та підсумкового контролю.

Шкала нарахування рейтингових балів

№ п/п	Види робіт	Кількість балів
1	Рейтингове оцінювання курсу аудиторних занять та самостійної роботи:	
1.1	Підготовка фіксованого виступу	1-5 балів
1.2	Участь у обговоренні питань плану аудиторних занять	1-5 балів
1.3	Використання додаткових літературних джерел, анотації статей	1-5 балів
1.4	Підготовка реферату	1-5 балів
1.5	Підготовка наукового повідомлення	1-5 балів
1.6	Самостійне опрацювання окремих питань	1-5 балів
1.7	Тестування	1-5 балів
1.8	Перевірка зошита (конспектів)	1-5 балів

2	Форми модульного контролю:	
2.1	Глибоке розкриття всіх питань	5 балів
2.2	Повна, коротка відповідь	4 бали
2.3	Коротка відповідь з кількома помилками	3 бали
2.4	Неповна відповідь	2 бали
2.5	Неповна відповідь зі значною кількістю недоліків	1 бал
2.6	Незадовільна відповідь	0 балів
2.7	Модульна контрольна робота	40 балів
3	Штрафні бали:	
3.1	За відсутність на аудиторних заняттях	мінус 2 бали
3.2	Неготовність до аудиторних заняття	мінус 3 бали

Максимальна кількість балів, що нараховується за підсумковий контроль (екзамен) 50 балів.

Критеріями оцінювання є:

Бали	Критерії оцінювання
«Відмінно» 40 – 50	Відповіді, в яких навчальний матеріал відтворюється в повному обсязі, відповідь правильна, обґрунтована, логічна, містить аналіз і систематизацію, зроблені аргументовані висновки. Спостерігається глибоке володіння матеріалом, здобувач висловлює власне ставлення до альтернативних міркувань з конкретної проблеми, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал. Практичне завдання виконане правильно, як з використанням типового алгоритму, так і за самостійно розробленим алгоритмом.
«Добре» 15 – 39	Відповіді, в яких відтворюється значна частина навчального матеріалу. Здобувач виявляє знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, певною мірою може аналізувати матеріал, порівнювати та робити висновки. Питання висвітлює повно, висвітлення їх завершене висновками, виявлене уміння аналізувати факти й події, а також виконувати навчальні завдання. У

	відповідях допущені несуттєві помилки, в усних відповідях – неточності, деякі незначні помилки, має місце недостатня аргументованість при викладенні матеріалу, нечітко виражене ставлення слухача до фактів.
«Задовільно» 1 – 14	Відповіді, в яких відтворюються основні положення навчального матеріалу на рівні запам'ятовування без достатнього розуміння; здобувач у цілому оволодів суттю питань з даної теми, виявляє знання матеріалу, навчальної літератури, намагається аналізувати факти й події, робити висновки. Але дає неповні відповіді на запитання, припускається грубих помилок при висвітленні теоретичного матеріалу. У практичних завданнях припущені несуттєві помилки.

Загальна кількість балів за вивчений курс обчислюється таким чином: підраховується кількість балів, набраних під час поточного контролю за всіма заліковими модулями та ділиться на загальну кількість кредитів (визначається середній арифметичний бал). Потім до отриманого показника додаються бали, набрані під час екзамену.

Поточний контроль										Усьог о	Екзаме н	Разом
ЗК №1		ЗК № 2		ЗК № 3		ЗК № 4		ЗК № 5				
ЗМ 1	ЗМ 2	ЗМ 3	ЗМ4	ЗМ 5	ЗМ 6	ЗМ 7	ЗМ8	ЗМ 7	ЗМ8	250/5 =50	50	100
25	25	25	25	25	25	25	25	25	25			

ЗМ1, ЗМ2 ... – змістові модулі.

ЗМ №1+ЗМ № 2 = ЗК 1

Оцінювання знань здійснюється за такою шкалою підсумкового контролю: позитивні оцінки — «відмінно», «добре», «задовільно», негативна оцінка — «незадовільно». Оцінки за шкалою виставляються на підставі накопичуваної бальної шкали. Мінімальний бал для отримання позитивної оцінки – 50. Максимальний бал – 100. Крок шкали – 1.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	
90-100	A
78-89	B
65-77	C
58-64	D
50-57	E
35-49	FX
1-34	F

Список рекомендованих джерел

1. Дегтяренко Т. М. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами: навчальний посібник для ВНЗ. Суми: Університетська книга, 2018. 302 с.
2. Дефектологічний словник: навчальний посібник / за ред. В. В. Бондаря, В. М. Синьова. К. : МП Леся, 2011. 528 с.
3. Линдіна Є. Ю., Ревуцька О. В. Технології логопедичного обстеження. Бердянськ: БДПУ, 2021. 245 с.
4. Логопедия / под ред. Л. С. Волковой. М.: Владос, 2009. 703 с.
5. Логопедія: підручник / за ред. М. К. Шеремет. К.: Видавничий Дім «Слово», 2018. 856 с.
6. Лынская М. И. Формирование речевой деятельности у неговорящих детей с использованием инновационных технологий. М.: Владос, 2015. 128 с.
7. Малярчук А. Я. Виправлення вад мовлення : звуки К, Г. Харків: навчальний посібник. Київ: Літера ЛТД, 2019. 64 с.
8. Марченко, І.С. Спеціальна методика розвитку мовлення (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільників) : навчальний посібник / І С Марченко. — 3-е видання. — К. : Слово, 2015. — 312 с.: іл.
9. Основы логопедической работы с детьми / под ред. Г. В. Чиркиной. М.: АРКТИ, 2005. 240 с.
10. Пасічник Н. А. Логопедичні вправи та завдання. К.: Ред. загальнопедагог. газет, 2014. 128 с.

11. Рібцун, Ю.В. Учні початкових класів із тяжкими порушеннями мовлення: навчання та розвиток : навчально-методичний посібник / Ю В Рібцун. — Львів : Світ, 2020. — 264 с.: іл.
12. Савченко М. А. Методика виправлення порушень вимови фонем у дітей. Тернопіль : Навч. книга Богдан, 2011. 160 с.
13. Соботович Є. Ф. Вибрані праці з логопедії / упор. В. В. Тищенко, Є. Ю. Линдіна К.: Вид. дім Дмитра Бураго, 2015. 308 с.
14. Українська спеціальна педагогіка в персоналіях: навч.посібник / за заг. ред. В. І. Бондаря, В. М. Синьова. Запоріжжя : Вид-во Хортицької національної академії, 2021. – 428 с.
15. Ханьшева Г. В. Практикум по логопедии: коррекция звукопроизношения. Р.-Д.: Феникс, 2005. 93 с.
16. Хрестоматія з логопедії / авт. кол.: М. Шеремет та ін. Київ: Книга-плюс, 2019. 496 с.
17. Шеремет М. К., О. В. Ревуцька. Логопедія: корекційна робота при дислалії. Київ, 2009. 224 с.
18. Бібліотека БДПУ <http://edu.bdpu.org>
19. Сайт БДПУ <http://bdpu.org>
20. Електронна навчальна платформа Moodle БДПУ <https://edu.bdpu.org/login/index.php>